

Patrycja Hanyga-Jonczak

Nauczyciel – wychowawca – organizator czasu wolnego we współczesnej szkole

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19,
285-298

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Nauczyciel wychowawca – organizator czasu wolnego we współczesnej szkole

Teacher educator – social director in contemporary school

Rodzina, powszechnie uznawana za podstawowe i naturalne środowisko wychowawcze, jest głównym ośrodkiem rozwoju sfery emocjonalnej osobowości i postaw moralnych dzieci. Jest również grupą społeczną, w której kształtuje się umiejętność współżycia zespołowego dziecka w życiu społecznym. Nie każda rodzina jednak posiada elementarną wiedzę psychologiczną i pedagogiczną niezbędną w procesie opieki i wychowania dziecka. Takim rodzicom (ale również i tym „świadomym pedagogicznie”, tylko cierpiącym na permanentny brak czasu dla własnych dzieci) z pomocą powinna przychodzić szkoła, a raczej ci, którzy szkołę tworzą przede wszystkim, czyli nauczyciele i wychowawcy.

Współczesna szkoła jako środowisko wychowawcze musi w większym stopniu dbać o bezpieczeństwo psychiczne i fizyczne, zachowywać dobre samopoczucie uczniów, korygując i kształtując ich osobowość, przygotowując równocześnie do społecznej odpowiedzialności i przyszłej samodzielności życiowej [Śliwińska 2009]. Zadania te osobowo realizuje współczesny wychowawca, który musi na bieżąco i w ramach potrzeb współpracować z rodzicami ucznia, a także starać się o to, aby „przedłużeniem” domu była szkoła – ciepła, życzliwa, z odpowiednią atmosferą, a „przedłużeniem” szkoły – dom. Aby taka integracja mogła zachodzić, obie te instytucje muszą ściśle współdziałać. Każdy nauczyciel i wychowawca musi aktywizować rodziców do dobrze zorganizowanego procesu opieki i wychowania, którego niezwykle istotnym elementem jest czas wolny.

Kiedy nauczyciel zostaje wychowawcą? Bogdan Suchodolski powiedział kiedyś, że nauczyciel powinien mieć coś z postawy Sokratesa, który kierując rozwojem poznawczym swoich uczniów potrafił sam w tym procesie coś odkryć, a także który w toku nauczania nie ogranicza się do niezaangażowanego i nudnego podawania dobrze mu znanych treści

[Rostańska 1999]. Wykorzystuje on zatem edukacyjne funkcje czasu wolnego, czyli z nauczyciela zmienia się w wychowawcę. Staje się nim wtedy, gdy umie rozwiązywać problemy swoich podopiecznych, zaspokaja ich potrzeby bezpieczeństwa, unika dystansowania się od swoich uczniów, ale również wtedy, gdy umie przyznać się do swoich błędów, z dnia na dzień buduje coraz większe zaufanie i wspólną więź pomiędzy nim a uczniami, także poza obowiązkami (a może przede wszystkim?).

H. Muszyński pisał o nauczycielu:

potrzebny nam jest dziś nauczyciel przewodnik i opiekun w pracy i działaniu każdego ucznia, organizator życia i działania zbiorowego uczniów, człowiek o dyspozycjach czyniących go zdolnym do autentycznej współpracy z uczniami, w atmosferze prawdziwej życzliwości i twórczości, a zarazem wyposażony w umiejętności kierowania nimi [tamże].

Wzorując się na powyższym opisie można określić, jaki nauczyciel jest „poszukiwany” w nowoczesnej szkole. Jest to niewątpliwie człowiek, który posiada wiedzę, cechuje go erudycja i kultura osobista, poprzez stosowanie odpowiednich metod stara się przekazać swoim uczniom wiedzę o otaczającym ich świecie, wpoić pewne normy zachowań, a przy tym jest to przyjaciel dzieci i młodzieży, człowiek doskonalący się i umiejący współpracować ze środowiskiem dla dobra szkoły i uczniów, którzy są podmiotem jego oddziaływań pedagogicznych. Nauczyciel musi posiadać wiedzę o społeczeństwie, o procesach społecznych, o interesach społecznych i o potrzebach ludzi w ogólności. Potrzebna jest bowiem ponadzawodowa wiedza o wartościach realizowanych w toku pracy nauczyciela, o celach pracy w danej strukturze społecznej szkoły [Lewowicki 1997].

Prawdziwy nauczyciel i wychowawca nie jest tylko zwykłym pośrednikiem między wiedzą a uczniem, między programem nauczania a jego wychowaniem – lecz jest jednostką wychowującą, która uczy i wychowuje zawsze swoim stylem, manierami, osobowością i zaangażowaniem. Wewnętrzne przekonania, własna etyka nauczycieli pozostaje wytworem nie tylko czynników światopoglądowych i ustrojowych, ale również czynników ekonomicznych oraz społecznych i jednostkowych, czynników profesjonalnych i prywatnych i jest przekazywana. Nauczyciel ma szansę poprzez przykład osobisty wpływać na wychowanie dzieci i młodzieży, szczególnie w sytuacjach pozalekcyjnych, gdzie nie ma przymusu ściśle określonego zachowania uwarunkowanego koniecznością przekazania i wyegzekwowania konkretnej partii materiału [Maciaszkowa 1989].

W czasie wolnym nauczyciel staje się wychowawcą, przekazując uczniom siebie. Oczywiście szkoła jako instytucja ma obowiązek organizować czas wolny dzieciom i młodzieży¹, ale to tak naprawdę od postawy wychowawcy zależy czy będzie to czas spędzony z korzyścią czy czas zmarnowany. Wyrozumiały i przyjazny stosunek wychowawcy wobec uczniów warunkuje w dużej mierze ich osobiste życzliwe ustosunkowanie się do jego osoby i chętnie spędzanie z nim czasu wolnego. Wychowawca taki cieszy się ich sympatią i zaufaniem. Jego zachowanie przybiera dla nich wartość wzoru osobowego. Dzięki temu zwiększa się znacznie siła oddziaływań wychowawcy na ucznia. Ewidentnym uzewnętrznieniem pożądanej ze wszech miar postawy wychowawcy jest demokratyczny styl kierowania wychowawczego.

Demokratyczny styl kierowania wychowawczego polega w dużej mierze na okazywaniu uczniom życzliwości i zrozumienia, pozyskiwaniu sobie ich sympatii i zaufania, umożliwianiu im wspólnego i samodzielnego podejmowania decyzji. Wychowawca ma zachęcać ich do aktywności i samodzielności w wykonywaniu różnego rodzaju działań praktycznych, umożliwiać wspólne przedyskutowanie nurtujących uczniów problemów, wykonywanie konkretnych zadań oraz liczyć się z celami i decyzjami zespołu klasowego. Warto także pamiętać, że nauczyciel posługujący się demokratycznym stylem kierowania wychowawczego, spełnia wobec uczniów rolę inicjatora i doradcy. Liczy się z ich potrzebami psychospołecznymi, szczególnie zaś uznania i samorealizacji. W swym oddziaływaniu preferuje wyraźnie nagradzanie przed karaniem.

Wychowawca inicjuje działania przejawiające się w wykonywaniu zadań społecznie użytecznych, takich jak: reperacja sprzętu szkolnego, porządkowanie boiska, sprzątanie pomieszczeń w szkole, zbieranie surowców wtórnych. Nie zapomina również o działaniach o charakterze rozrywkowo-zabawowym umożliwiających uczniom udział w rozgrywkach sportowych, wycieczkach, dyskotekach, imprezach artystycznych. Działania polegające na spełnianiu zadań społecznie użytecznych zobowiązują uczniów do czynnego uczestnictwa

¹ Do odpowiedniego zagospodarowania uczniom czasu wolnego ogólnie obliguje szkołę ustawa o systemie oświaty, gdzie w art. 1 pkt. 15 zapisano, że system oświaty poprzez działalność placówek oświatowych (a więc przez szkoły, przedszkola i inne placówki wymienione w artykule 2 ustawy) zapewnia dzieciom między innymi warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego (*Ustawa o systemie oświaty*, Dziennik Ustaw z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami).

w przeobrażeniu bliskiego im środowiska społecznego. Natomiast działania o charakterze rozrywkowo-zabawowym zapewniają zaspokojenie potrzeb indywidualnych.

W każdej szkole, szczególnie w podstawowej, w której dzieci z racji swojego młodego wieku są najbardziej podatne na wpływ wychowawczy, kluczowa rola przygotowania ucznia do racjonalnego zapełniania pozytywnymi treściami zajęć pozalekcyjnych powinna przypadać odpowiednio przygotowanemu wychowawcy. Oznacza to, że powinien on umieć świadomie i intencjonalnie stwarzać sytuacje wychowawcze związane z czasem wolnym i realizować zadania wolnoczasowe. Jakie więc charakterystyczne „cechy powinny określać wychowawcę czasu wolnego”? Są to [Pięta 2004]:

1. Właściwe kompetencje, tzn. umiejętność manipulowania wzorami wychowawczymi i uruchamiania adekwatnych procesów wychowawczych w grupie. Od wychowawcy oczekuje się, że będzie dysponował wiedzą psychopedagogiczną i umiejętnościami diagnozowania potrzeb wolnoczasowych. Kompetencji takich powinien nabywać w toku instytucjonalnego kształcenia i samokształcenia.
2. Czynniki efektywności – efekty wychowania są sumą emocjonalnego zaangażowania wychowawcy, przejawiania przez niego postawy partnerskiej, stylu kierowania zespołem, sposobu zaistnienia wychowawcy w zespole.
3. Model osobowości, w który wpisują się niezwykle ważne właściwości adekwatne dla osobowości i kompetencji wychowawcy. Są nimi: zamiłowanie do pracy z dziećmi i młodzieżą, własne hobby, pasje twórcze, które pomagają być atrakcyjnym, umiejętności przewodzenia oraz poczucie odpowiedzialności, rozległa wiedza i kultura ogólna, będące podstawą autorytetu, a także wysokie morale, ponieważ wychowuje się również przez przykład własny.
4. Cechy uniwersalne, które przejawiają się w tym, że wychowawca przygotowany do realizacji zajęć pozalekcyjnych związanych z czasem wolnym, musi charakteryzować się wysokim poziomem umiejętności komunikowania się z ludźmi, życzliwym do nich nastawieniem, równowagą emocjonalną, jak i dobrym zdrowiem i poczuciem humoru.

Nauczyciele, aby sprostać zadaniu organizacji czasu wolnego swoich uczniów zarówno w trakcie jednostek lekcyjnych, jak i podczas pozalekcyjnej działalności szkoły, angażują się w opracowywanie różnego rodzaju programów profilaktycznych, których celem jest aktywizacja dzieci w zakresie uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych. Zadowalające jest to, że coraz częściej tworzenie takich autorskich programów profilaktycznych przez nauczycieli na różnych

szczeblach nauczania poprzedza solidna diagnoza środowiska, a dzięki temu, że programy te skierowane są do małych grup uczniowskich mają większą możliwość powodzenia.

Konieczne jest, aby w podejmowaniu decyzji o budowie programu profilaktycznego pamiętać, że współczesna polska rodzina, różnie radząca sobie w sytuacji zmiany społecznej nie zawsze wypełnia wszystkie swoje funkcje. Powoduje to konieczność podejmowania w programach profilaktycznych zagadnień, których realizacja powinna się mieścić standardowo w funkcjach rodziny. Dotyczy to tematyki związanej głównie z zagrożeniami i zdrowiem, niejednokrotnie również ze wzorami spędzania wolnego czasu. Programy autorskie zapewniają tutaj możliwość nie tylko określenia tych potrzeb, ale także takiego sposobu realizacji, który odpowiada konkretnym potrzebom.

Dla przykładu: nauczyciele gimnazjum mogliby w ramach tworzenia programu profilaktycznego dla uczniów swojej szkoły uwzględnić w tematyce profilaktyki uzależnień, obok różnych bloków tematycznych z danej problematyki, zagadnienia dotyczące programowania zdrowego stylu życia, aktywnego spędzania czasu wolnego i znaczenia higieny osobistej. Gotowym przykładem takiego programu profilaktycznego dla II etapu edukacyjnego jest program „Dwa światy – wybierz właściwy” [*Program profilaktyczny dla*], w którym ważnym elementem zapobiegania uzależnieniom jest nauka wartościowego spędzania wolnego czasu. Obok modułów: radzenie sobie w trudnych sytuacjach, profilaktyka uzależnień, zapobieganie przemocy, istnieje olbrzymi moduł: „CZAS WOLNY INACZEJ” – zagospodarowanie wolnego czasu:

Tabela 1. Sposoby zagospodarowania wolnego czasu

Cele operacyjne	Uczeń:	Sposoby realizacji
Wypoczynek czynny i bierny	<ul style="list-style-type: none"> • poznaje rolę sportu jako czynnika wpływającego na harmonijny rozwój człowieka • rozróżnia wypoczynek czynny i bierny • potrafi zaplanować prawidłowy plan zajęć • określa zależności między stanem zdrowia, zdrowym stylem życia • rozumie wpływ wysiłku fizycznego na zdrowie 	mapa mentalna wycieczka do muzeum indywidualna praca na temat: „Mój dzień na osi liczbowej” spotkanie z pielęgniarką

Cele operacyjne	Uczeń:	Sposoby realizacji
Wolontariat jako forma bezinteresownej pomocy	<ul style="list-style-type: none"> • zna rolę więzi społecznych w życiu człowieka • dostrzega potrzeby i problemy drugiego człowieka • nabywa umiejętności nawiązywania i utrzymywania kontaktów z innymi • kształtuje pozytywne cechy charakteru otwartości na ludzi 	udział w zbiórce żywności udział w WOŚP
Turystyka jako jedna z form spędzania wolnego czasu	<ul style="list-style-type: none"> • rozwija wrażliwość na piękno • poznaje korzyści z wycieczek do różnych miejsc 	wycieczki klasowe
Rola własnych zainteresowań (pasji) w zagospodarowaniu wolnego czasu	<ul style="list-style-type: none"> • zna znaczenie dobrej zabawy i wypoczynku dla zdrowia psychicznego i fizycznego • dostrzega możliwości racjonalnego wykorzystania wolnego czasu • wie jaką rolę odgrywają zainteresowania i pasje na kształtowanie swojej osobowości 	projekt planu zajęć pogadanka

Innym rzeczywistym przykładem realizowania przez szkołę funkcji pozalekcyjnych jest program stworzony przez nauczycieli Szkoły Podstawowej nr 6 w Pruszkowie, którzy opracowując szkolny program profilaktyki przeprowadzili ewaluację skuteczności działania swojego poprzedniego programu. Sporządzili ją na podstawie obserwacji i rozmów z wychowawcami, nauczycielami przedmiotów, rodzicami i dziećmi. Budując podstawy programowe nowego projektu dokonali analizy dokumentów szkolnych (księga protokołów rady pedagogicznej, protokolarz zespołu wychowawczego, dokumentacja pedagoga i psychologa szkolnego oraz świetlicy szkolnej). Badania ankietowe, które przeprowadzili przed przystąpieniem do pracy, a będące częścią ewaluacji działań poprzednich wykazały, że największymi problemami w ich placówce są nadal zachowania agresywne (agresja werbalna i fizyczna), brak zainteresowania nauką, niska kul-

tura osobista uczniów, sięganie po papierosy, wagary, uzależnienie od telewizji i komputera. Zamierzone działania realizowali przez trzy lata, w tym czasie założyli takie oto cele do realizacji (spójne ze Statutem i Programem Wychowawczym Szkoły):

1. Przeciwdziałanie wszelkim formom przemocy i agresji.
2. Aktywizacja uczniów do nauki.
3. Propagowanie zasad dobrego zachowania.
4. Profilaktyka antynikotynowa.
5. Przeciwdziałanie nieuzasadnionej absencji w szkole.
6. Umiejętne spędzanie wolnego czasu.

Charakter działań profilaktycznych kierowany był na populację dzieci i młodzieży z grupy niskiego ryzyka (nie podejmują jeszcze zachowań ryzykownych, są przed inicjacją). Była to więc profilaktyka pierwszorzędowa, polegająca na promocji zdrowia i zapobieganiu zagrożeniom poprzez rozwijanie umiejętności radzenia sobie z wymogami codziennego życia. Jej celem było odroczenie inicjacji. Odbiorcami programu byli uczniowie klas I–VI, będący w okresie dzieciństwa i dojrzewania (duża dynamika zmian rozwojowych). Spodziewany efekt to:

1. Nawiązanie bliższego kontaktu z uczniami, co pozwoli na lepsze zrozumienie ich problemów i ukierunkowanie ewentualnych działań profilaktycznych.
2. Zmniejszenie zjawiska patologii wśród dzieci i młodzieży.
3. Uwrażliwienie na potrzeby i uczucia innych.
4. Uatrakcyjnienie czasu wolnego od zajęć szkolnych.
5. Rozwinięcie poczucia własnej wartości, niesienia pomocy innym.

Projekt przedstawia tabela 2.

Czas wolny jako jeden z elementów szkolnych programów profilaktycznych wbrew zaprezentowanym poniżej przykładom nie jest jeszcze w pełni rozpoznany i wykorzystany. Zaobserwowałam, że bardzo często w programach takich wskazuje się zagrożenia, różne formy zapobiegania patologiom, natomiast niewiele treści poświęca się na rozpoznanie faktycznych możliwości korzystania z ofert spędzania wolnego czasu w lokalnej społeczności. To także wyzwanie dla szkoły, która we współpracy ze swoim otoczeniem powinna zapewnić uczniom możliwość nabycia umiejętności korzystania z wolnego czasu, a przede wszystkim kreować te jego formy, które są akceptowane społecznie i pozwalają na kształtowanie pozytywnych wzorów zachowań. Nie należy traktować tej formy jako próby wyręczenia rodziny, ale raczej jako wypełnienie opiekuńczej funkcji szkoły. A na poparcie tej tezy proponuję przyrzeć się jeszcze jedynie niewielkim fragmentom planu pracy wychowawcy klasowego kl. IV (tabela 3), który starał się w roczną pracę wpleść zagadnienia związane z czasem wolnym.

Tabela 2. Szkolny program profilaktyki

Cele szczegółowe	Zadania	Sposoby realizacji	Odpowiedzialni
1. Kształtowanie umiejętności współpracy w grupie.	1) Integracja zespołów klasowych. 2) Uwrażliwianie dzieci i rodziców na potrzeby innych.	<ul style="list-style-type: none"> • Zajęcia integracyjne, • zawody sportowe, • wspólne spotkania z okazji andrzejek, Dnia Matki, Dnia Babci itd., • wycieczki, • apele, • dyskoteki. <ul style="list-style-type: none"> • Gieldy na rzecz rodzin ubogich, • współpraca z domem dziecka, • akcje charytatywne, • kontakty z Domem Złotej Jesieni, • pomoc koleżeńską, • giełda podręczników. 	<ul style="list-style-type: none"> • Psycholog, • pedagog, • wychowawcy, • nauczyciele, • samorząd uczniowski. <ul style="list-style-type: none"> • Dyrektor, • wychowawcy, • nauczyciele, • rodzice, • samorząd uczniowski.
2. Przeciwdziałanie wszelkim formom agresji.	1) Dostarczenie informacji na temat przyczyn powstawania agresji i sposobów przeciwdziałania.	<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenia rady pedagogicznej i pracowników szkoły. • Pedagogizacja rodziców na zebraaniach. • Warsztaty dla klas IV-VI „Spójrz inaczej na agresję”. • Warsztaty dla nauczycieli i rodziców na temat „Praca z dzieckiem nadpobudliwym psychoruchowo”. • Stopniowe doposażenie biblioteki szkolnej w fachowe materiały i publikacje z zakresu agresji. • Współpraca z instytucjami wspomagającymi pracę szkoły: MOPS, policja, sąd rejonowy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagog, • psycholog, • dyrektor, • wychowawcy, • specjaliści, • terapeuci.
	2) Modernizacja zasad i norm obowiązujących w naszej szkole.	<ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie wszystkich pracowników szkoły, uczniów i rodziców z przyjętymi zasadami i normami. • Tworzenie klasowych regulaminów zachowania. • Właściwa i natychmiastowa reakcja na zachowania agresywne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dyrektor, • pracownicy szkoły, • pedagog, • psycholog, • wychowawcy.

Cele szczegółowe	Zadania	Sposoby realizacji	Odpowiedzialni
3. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy społeczno-prawnej.	1) Uświadomienie uczniom i rodzicom konsekwencji zachowań niezgodnych z ogólnie przyjętymi normami społecznymi. 2) Podkreślenie roli policji i pracowników sądu jako instytucji wspierających w sytuacjach zagrożenia.	<ul style="list-style-type: none"> • Spotkania z policjantami, strażnikami miejskimi i kuratorami sądowymi. • Wycieczki do wymienionych instytucji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wychowawcy, • pedagog, • policja, • sąd.
4. Budowanie poczucia bezpieczeństwa ucznia, eliminowanie wagarów.	1) Stworzenie przyjaznej atmosfery wokół ucznia. 2) Rozpoznanie i eliminacja grup negatywnych. Redukowanie ich oddziaływań. 3) Eliminowanie sytuacji wpływających na powstawanie lęków i stresów szkolnych. 4) Zapobieganie nieusprawiedliwionej absencji.	<ul style="list-style-type: none"> • Okazywanie dzieciom ciepła i serdeczności. • Docenianie starań i chwalenie postępów. • Obserwacja. • Warsztaty budujące poczucie własnej wartości. • Nauka odmawiania (umiejętność zachowania asertywnego). • Dostosowanie wymagań do możliwości dziecka. • Zajęcia kompensacyjno-wyrównawcze i reedukacyjne. • Stworzenie dziecku sytuacji umożliwiających wykazanie się innymi umiejętnościami. • Stosowanie się do systemu interwencji wewnątrzszkolnej. • Kierowanie uczniów do specjalistycznych placówek. 	Wszyscy pracownicy szkoły.

Cele szczegółowe	Zadania	Sposoby realizacji	Odpowiedzialni	
5. Rozbudzanie zainteresowań nauką szkolną.	1) Stymulowanie rozwoju ucznia.	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie metod aktywizujących na lekcjach. • Stosowanie atrakcyjnych pomocy dydaktycznych. • Wycieczki tematyczne, lekcje muzealne, edukacja teatralna i muzyczna. 	Wszyscy nauczyciele.	
	2) Uświadomienie przydatności zdobywanej wiedzy.	<ul style="list-style-type: none"> • Spotkania z ludźmi różnych zawodów. • Udział w giełdach edukacyjnych. • Stosowanie nagród rzeczowych, dyplomów uznania. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wychowawcy, • nauczyciele, • dyrektor, • rada rodziców. 	
	3) Stwarzanie możliwości wykorzystania zdobytej wiedzy w praktyce.	<ul style="list-style-type: none"> • Udział w konkursach i olimpiadach organizowanych na terenie szkoły i miasta. 		
	4) Otoczenie opieką uczniów zdolnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie kół zainteresowań. • Indywidualizacja pracy. • Umożliwienie udziału w różnych konkursach. 		<ul style="list-style-type: none"> • Dyrektor • wychowawcy, • rada rodziców, • nauczyciele, • samorząd uczniowski.
	5) Mobilizacja rodziców do współpracy ze szkołą.	<ul style="list-style-type: none"> • Zapraszanie rodziców na wszystkie uroczystości szkolne i klasowe. • Bieżący skuteczny przepływ informacji, (zebrania, tablice ogłoszeń, itd.). • Współorganizowanie imprez szkolnych i klasowych przez rodziców, nauczycieli i uczniów. 		

Cele szczegółowe	Zadania	Sposoby realizacji	Odpowiedzialni
6. Profilaktyka uzależnień.	<p>1) Uświadamianie uczniom i rodzicom zagrożeń wynikających z uzależnień.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie działań informacyjno-edukacyjnych na temat zagrożeń (zebrania z rodzicami, gazetki, itd.). • Poszerzanie i propagowanie oferty spędzania wolnego czasu (koła zainteresowań i przedmiotowe, zajęcia rekreacyjno-towarzystwe). • Realizacja programów profilaktycznych („Spójrz inaczej” kl. I–VI, „Profilaktyka uzależnień w szkole humanistycznej” kl. I–III, „Jak żyć z ludźmi” kl. IV–VI). • Opracowanie ulotek dla rodziców na temat uzależnień. • Realizacja programu prozdrowotnego z zakresu profilaktyki antynikotynowej. • Wykorzystanie lekcji przedmiotowych w celu ukazywania uczniom negatywnych skutków uzależnień – szkody dla zdrowia i społecznych, które za sobą niosą. • Udział uczniów w konkursie plastycznym na plakat w związku z obchodami Światowego Dnia bez Tytoniu. • Kierowanie rodziców do placówek wspomagających rodzinę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagog, • psycholog, • nauczyciele, • wychowawcy, • pielęgniarka, • samorząd uczniowski.
7. Promowanie zdrowego stylu życia (umiejętne spędzanie wolnego czasu).	<p>1) Starania mające na celu zapewnienie uczniom alternatywnych możliwości spędzania czasu wolnego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie różnorodnych, atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych, propagowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu: wycieczek krajoznawczo-turystycznych, rajdów, wyjazdów na zielone szkoły, udział w zajęciach sportowych, zawodach, uczęszczanie na basen. • Szerzenie wiedzy wśród uczniów i rodziców na temat zapobiegania wadom postawy. • Przeprowadzanie zajęć z rodzicami uczniów uczestniczącymi na gimnastykę korekcyjną. • Spotkania z uczniami na temat „Dbam o swój wzrok”. • Szerzenie wiedzy z zakresu ochrony środowiska. • Organizowanie Olimpiady Sportowej z okazji Dnia Dziecka. • Wyrabianie umiejętności właściwego korzystania z telewizji, komputera, Internetu oraz krytycznego i refleksyjnego odbioru przekazywanych treści. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dyrektor, • nauczyciele, • wychowawcy, • pielęgniarka, • samorząd uczniowski.

Tabela 3. Czas wolny w planie pracy wychowawcy

Tematyka godzin	Cele operacyjne – uczeń:	Ścieżki edukacyjne
Poznajmy się lepiej – zabawy integracyjne.	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi określić swoją wizytówkę (imię, rzeczy, które lubi robić, zainteresowania); • dopowiada rozpoczęte zdania, typu: <ul style="list-style-type: none"> – jestem szczęśliwy, kiedy... – najbardziej w szkole lubię ...; • ustala kontrakt obowiązujący na zajęciach; 	Edukacja prozdrowotna: podstawowe zasady i reguły obowiązujące w relacjach międzyludzkich.
Organizujemy miejsce pracy ucznia w szkole.	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi określić numer ławki i krzesła do swojego wzrostu; • określa prawidłową postawę ciała podczas pracy; • wie, jak bezpiecznie zagospodarować czas wolny podczas przerw; 	Edukacja prozdrowotna: organizacja odrabiania lekcji i czasu wolnego, prawidłowa postawa ciała.
Chcemy, aby w naszej klasie było dobrze.	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co to znaczy zgrana klasa; • określa i podejmuje zadania w tym kierunku; wzajemne i grzeczne odnoszenie się do siebie, poprawiamy wyniki w nauce, używamy słów: dziękuję, proszę, przepraszam); 	Edukacja prozdrowotna: radzenie sobie w sytuacjach trudnych i umiejętność szukania pomocy.
Urządzamy andrzejki klasowe.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia tradycje andrzejkowe; • organizuje wróżby i konkursy oraz zabawy przy muzyce; 	–
Zachęcamy rodziców do aktywnego wypoczynku.	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie jest znaczenie aktywnego wypoczynku; • pisze list do rodziców zachęcający do organizowania wspólnych zabaw; 	Edukacja prozdrowotna: zabawy ruchowe i rekreacja, organizacja czasu wolnego.
Organizacja odrabiania lekcji i czasu wolnego.	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zorganizować miejsce do nauki i bezpiecznego wypoczynku; • układa plan własnego dnia; 	Edukacja prozdrowotna: organizacja odrabiania lekcji i czasu wolnego.

Tematyka godzin	Cele operacyjne – uczeń:	Ścieżki edukacyjne
Codzienna troska o higienę warunkiem zdrowia.	<ul style="list-style-type: none"> określa czynności związane z utrzymaniem ciała w czystości; wie, że ćwiczenia fizyczne zwiększają odporność organizmu na choroby; określa rolę snu i aktywnego wypoczynku; 	Edukacja prozdrowotna: higiena ciała, odzieży, obuwia, miejsca pracy i wypoczynku.
Jak bezpiecznie wypoczywać w czasie ferii?	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sposoby spędzania czasu wolnego; wymienia bezpieczne formy wypoczynku w okresie ferii zimowych; 	Edukacja prozdrowotna: organizacja czasu wolnego, bezpieczeństwo na drodze oraz podczas gier i zabaw ruchowych.
Moje ulubione książki i czasopisma.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia książki i czasopisma najchętniej czytane; przedstawia swoje ulubione czasopisma i zachęca innych do ich czytania; 	Edukacja czytelnicza i medialna: wydawnictwa informacyjne, literatura popularnonaukowa, czasopisma dziecięce i młodzieżowe.
Rola aktywności ruchowej w życiu człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> wie, jak bezpiecznie organizować życie sportowe w domu; organizuje i przeprowadza gry i zabawy ruchowe; 	Edukacja prozdrowotna: zabawy ruchowe i rekreacja, organizacja czasu wolnego; bezpieczeństwo podczas gier i zabaw ruchowych.
Pamiętamy o bezpiecznym wypoczynku podczas wakacji.	<ul style="list-style-type: none"> wie, jak bezpiecznie spędzić wakacje; wymienia warunki bezpiecznej organizacji gier i zabaw ruchowych, przebywania w lesie i nad wodą oraz podczas wycieczki. 	Edukacja prozdrowotna; bezpieczeństwo na drodze, podczas gier i zabaw ruchowych; organizacja czasu wolnego.

BIBLIOGRAFIA:

- Kamiński A., 1974, *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa.
- Lewowicki T., 1997, *Przemiany oświaty*, Warszawa.
- Łączna E., 2004, *Edukacja wyjazdowa*, „Nowe w Szkole”, nr 3.
- Maciaszkowa J., 1989, *O możliwości wychowawczego wpływu na ucznia*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 2.
- Pięta J., 2004, *Pedagogika czasu wolnego*, Warszawa.
- Program profilaktyczny dla II etapu edukacyjnego „Dwa światy – wybierz właściwy”*, oprac. M. Czapla, M. Czapla [online] 30.06.2009 www.pggilza.one.pl%2Fdwa-swiaty.doc [dostęp: 05.04.2008].
- Program Profilaktyki Szkoły* [online] [www.sp312 ids.edu.pl/dokumenty /profilaktyka.doc](http://www.sp312.ids.edu.pl/dokumenty/profilaktyka.doc) z dn. 05.11.2007 [dostęp: 05.04.2008].
- Rostańska E., 1999, *Wielostronność nauczyciela jako podstawa twórczej interpretacji standardu programowego*, Warszawa.
- Śliwińska I., [online] 13.07.2009 <http://www.pbw.waw.pl> [dostęp: 05.04.2008].
- Ustawa o systemie oświaty, *Dziennik Ustaw z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami*.
- Wroczyński R., 1966, *Wprowadzenie do pedagogiki społecznej*, Warszawa.
- Wychowawca. *Miesięcznik Nauczycieli i Wychowawców Katolickich* [online] 05.11.2007, www.wychowawca.pl [dostęp: 05.04.2008].
- Żelazkiewicz M., 1978, *Szkoła podstawowa jako jeden z organizatorów czasu wolnego uczniów*, w: *Czas wolny dzieci i młodzieży w Polsce*, red. K. Przeclawski, Warszawa.
- Żelazkiewicz M., 1974, *Zajęcia pozalekcyjne i opiekuńcza działalność szkoły*, Warszawa–Poznań.

Summary

The author makes an attempt to present the teacher educator who becomes an organizer of pupils' free time. The article presents a few examples of preventive programmes which developed by teachers who are engaged in extra-lesson activity and attempt to organize free time for their pupils after lessons. The article categorizes features that characterize the free-time educator as well educational control styles which favour the development of children and youth.